

Harai Dénes

Különbségek-különösségek

Egyetemünkön, ebben az oktatási évben napirendre került a felsőoktatás átfogó megújítása. A jelenlegi helyzetben nem elég a védekezés, aktív alkalmazkodás kell, ez a célja az elindított folyamatoknak, ami azt jelenti, hogy az adminisztratív, jelentéseket, működési szabályzókat, munkaterveket gyártó viszonyt kell felváltania egy fejlesztő viszonyt, ami személyi, szerkezeti és kvalifikációs feladatokat egyaránt érint. Tézis-szerűen összefoglalva a tartalmi kérdéseket és az egyes szintek különbségeit, különösségeit:

1. A BS.c. képzés: Az alapfokú (BSc.- szintű) tisztképzés, a több mint kétszáz éves nemzeti tisztképzés hagyományaira, értékeire épül, biztosítja a NATO- val való szakmai együttműködés gyakorlati feltételeit. A képzés abból indul ki, hogy minden szervezet – így a Magyar Honvédség (de a Magyar Rendőrség) is - elvárja tagjaitól, a sikeres működéséhez, fejlődéséhez szükséges meggyőződéseket, szellemiséget, felelősségtudatot, fegyelmet és nem utolsósorban a speciális, teljesítményképes tudást. A képzés a fiatalok életkori sajátosságaihoz és a csapatok igényeihez igazodik. Ez a képzési típus, a bolognai rendszerben (és a katonai felsőoktatásban is), az életszerű, konkrét tárgyi tudás, a praxis szintje. A parancs kiadás és a végrehajtás közvetlensége jellemzi, azaz gyors tanulás-gondolkodás és a bátor cselekvés. Ezért a tanulmányi anyag, az oktatás – képzés - kiképzés (kontaktórák), az önálló felkészülés valamint a szervezett gyakorlati tapasztalatszerzés között oszlik meg. Arányában a gyakorlati képzés elérheti az összóraszám 70 - 80 % - t, az elméleti ismeretek a 20-30% - t. A szakmai minőséget az határozza meg, hogy a képzők a 70-80 %-os gyakorlati órakeretben mit oktatnak és hogyan aknázzák ki azt. A változtatás igénye, a tárgyak közötti erőteljes hierarchia, a több gyakorlati (empirikus) valamint kevesebb absztrakt tárgy, a diplomaképesség függvényében. A sajátosságot a képzés folyamatában a tárgyak kombinációja, egymáshoz rendelése adja. Minden katonai szak tartárgyi kombinációja ebből építkezik. *A katonai képzésben, minden tárgy oktatásának valamilyen képességet fejlesztenie kell! Egy-egy tárgy nemcsak információ, hanem reláció, módszer, képesség, megoldás is.* E gondolkodást a konkrétság jellemzi, amelyre egy katonai vezetőnek szüksége van, ahhoz, hogy elhatározásra tudjon jutni. Ez az összefüggés ismétlődik két magasabb szinten, amely az egyetemi, (és a vezérkari képzést) valamint az alkalmazott tudományokat, a doktori képzést jelenti.

1.1. Általában az egyetemi képzésben nem az autonómia fontos, hanem a használható, hatékony teljesítmény, amint ezt Róna-Tas András a MAB első elnökeként megfogalmazta, ráirányítva a figyelmet az egyik fontos alapelv lényegére. Az autonómia abszolutizálása minden megalapozást nélkülöz! A képzés tekintetében (katona, rendőr, stb.) a gyakorlati területen lévő megrendelők, a fenntartók döntenek, igényeiktől, az általuk biztosított kondícióktól függ az oktatás. Két alapvető jellemzőt említhetünk a változókkal kapcsolatban: az évszázadok során a harci tapasztalatok halmozódását, amelyek visszahatnak a harcmódra;

valamint a tudományok és a technika fejlődésének eredményeként, a fegyver- és haditechnika rendszereinek valamint a harcanyagoknak mindig újabbakra cserélődését. A hadimesterségben való jártasság, mint a küzdőképesség fegyveres formája, nem veszített értékéből az elmúlt évszázadokban. EU értékek közül is kiemelhető a téma szempontjából: a demokrácia, a stabilitás valamint a biztonság. A biztonságban lévő ember lehet polgár, építheti és védheti meg kereskedelmét, társadalmát, külső kapcsolatait, szövetségeseit.

Mindig maradnak azonban „rejtett” különbségek a katona és a civil hallgatók között, többségében a tisztjelöltek javára: az időhöz való viszonyban, az alkalmazott tudományok elsőbbségében, felelősségben, eltökéltségben, a tények realitásának értékelésében, a tapasztalatok kiaknázásában. A tisztjelölt következetes parancsnoki vezetés mellett az értékek széles spektrumát érvényesítheti. Sajátosság – és ezzel Dux László államtitkár úr is egyetértett (Kecskemét, 2010) hogy - a katonai területen is indokolt a felvételi beszélgetések újraindítása, egységes szempontok szerint és határozott állásfoglalással zárva (alkalmas vagy nem alkalmas).

2. Az MSc., különbsége a BSc. Képzéstől: a sokrétűbb, személyes tudás; katonai szempontból: a tervező-problémakidolgozó, stratégiai gondolkodás szintje. A katonai gondolkodás szintjeit tekintve hangsúlyozottan: stratégiai, logisztikai, erőforrás gazdálkodás, haditechnikai.

2.1. A közszolgálati MSc. képzés alapvetően az EU-követelményeknek megfelelő képzés, általánosan elfogadott és követett egyetemi normákkal. A felkészítés nem épül teljes önellátásra sem a tanárok, sem a tananyagok tekintetében. A „civil” ebben az esetben nemcsak a hallgatót jelöli, hanem a tanárt is, azokat a civil tanárokat, akik katonákat is oktatnak. Ennek jelentős hozama is van, gondoljunk történelmi példaként Immanuel Kantra, aki - korának legkimagaslóbb filozófusaként - Königsbergben tiszteket oktatott az etikára, megnyitva horizontjukat a társadalomra és a tudomány szolgálatára egyaránt. A katona és a civil egyenrangú hallgatók, tanulhatnak egymástól, igazolódhatnak egymás előtt (erre lehet fórumokat teremteni) és a haza szolgálatában eredményesebben dolgozhatnak együtt. A katona, mint közszolgálatot ellátó személy esetében az eltérés köztük nemcsak annyi, hogy a katona más feltételrendszerben készül fel, hanem a szolgálati normákban jelenlévő, szemléletbeli is. Illusztrációként álljon itt Wesselényi Miklós angliai útinaplójából egy részlet 1821-ből:

„Angliában a katona az, aminek igazán lennie kell. ...Itt igazi szolgálói nemcsak az államnak, de az egyes polgárnak is. Ahol mindenki katona, ott természetesen muszáj a katonai rendnek az első legtiszteltebb rendnek lenni. Amely államban azonban állandó ármádia létezik, ennek a nép érzelmei s a törvények által oly helyzetben kell állnia, mely helyzetben az ármádiát az államtól függővé teszi s közvetlenül csak általa fizetett szolgálói és őrei a nemzetnek, különben a despotizmus segítőivé és védőivé fajulnak el. - Láttam ma a rendet fenntartó katonaságot az előretörő kocsikat a legnagyobb udvariassággal figyelmeztetni és instálni és midőn egy fiatal katona túlbuzgón utasított vissza valakit, mindenki ellene szólalt fel. A katona előhívott

egy tisztet, ez meghallgatá az összeszólalkozás okát és katonája eljárását helyteleníté. - Amaz állítást, hogy a katonai rend Angliában igen kevés tisztelettel van összekötve és így nem nagyon kívánatos - nem találom valónak. Igaz, hogy a polgár nem remeg a katona előtt s a szabad ember önérzetesen néz le a zoldosra, de az igazi becsület sehol sincs annyira a renddel összekötve, mint itt, és egy katonának sem virulnak méltóbb kitüntetések és az érdemnek nemesebb jutalmai. Nem medáliák - hízélgés vagy protekció által elérhetők - az egyedüli jutalmak, valami méltóbb után törekedhetnek itt a katonák, a nemzet hálájára . Hálásan és szeretettel helyezi ezt a babérkoszorút a hősök sírjára s ez a nemesek bérére és verejtékére érdemes jutalom.”¹

2.2. Az egyetem a diploma minőségéért felelős. A diploma értékét a befektetett és mérésrel ellenőrzött munka biztosítja. A minőség mértékadó tanárokat és irodalmat jelent (tudományos kvalifikációt; a vizsgakövetelmények, valamint a tárgyi feltételrendszer szintjét, a magyar és a nemzetközi kapcsolatokat). A minőség ebben a vonatkozásban érzékenység az új tárgyak és a témák megválasztásában; a lényeg és összefüggéseinek közvetítése; nemzetközi és magyar szakirodalom, kutatási eredmények elemző tanulmányozása; a gondolkodást ösztönző, a megértést segítő tanár által vezetett (kontakt) órák.

Az MSc. képzés akkor jó, ha fel tudja szabadítani a minőségre való törekvést a tanárban és a hallgatóban egyaránt. Az ilyen rendszer fokozatról-fokozatra erőteljesebben szelektál, szűr. A minőségre épülő egyetemet végzett szakembert két dolog jellemzi: progresszivitás és produktivitás, azaz egy-felől korszerű gondolkodás, a tudomány új eredményeinek megértése, kooperatív magatartás, más-felől az értékek kiaknázása, alkotóképesség (innovativitás). Az egyetemen a vezető tudományágaknak, szakoknak tanszéke van (amelyek lehetnek integráló tanszékek is, ahol a tudományággal / -ágakkal) foglalkozók műhelymunkát végeznek). A műhelymunka egy főállást követel minden tanártól. *A képzés egyik szinten sem értéksemleges, értékmentes. A katonai nevelés-oktatás feladata, tartóssá tenni az értékeket, elveket, meggyőződéseket.*

Doktori (Ph.D.) képzés az egyetem meghatározója, státuszának garanciája. Ez a képzés is jelentős mértékben szintén a gyakorlatra irányul. Werner Heisenberg megállapítása szerint: „...európai kultúránk egész ereje az elvi kérdésfeltevés és gyakorlati cselekvés közti szoros kapcsolatból ered, s mindig is ebből a kapcsolatból eredt. Az elvi kérdésfeltevésnek és a gyakorlati cselekvésnek ez az összekapcsolása volt az a képesség, ami a görög népet mindenekelőtt kitüntette, s ami a modern európai kultúra kezdetén, a reneszánszban újból történelmünk középpontjában állott s létrehozta a modern természettudományt és technikát.”² E tekintetben az elmélet azonos értékű az alkalmazott ismeretekkel.

Tapasztalatból tudjuk, az egyik oktatási problémánk az, hogy nehezen tudjuk eljuttatni a hallgatóinkat arra a szintre, hogy az elméleti ismeretekből gyakorlati következtetéseket legyenek képesek levonni és fordítva, hogy érzékeljék a gyakorlati munkájuk elvi, elméleti vonatkozásait. *Ez az elitképzés tartalmi kritériuma is. A katonai, a műszaki valamint az alkalmazott társadalomtudományi tárgyak fogalomkészleteit integrálni kell a korszerű gondolkodásban.* Henri Poincare francia matematikus megfogalmazásában, azt mondhatjuk, hogy a társadalomtudomány a klasszikus műveltségbe tartozik, ami mindkét tudományterületen fontos, mert az analitikus szellemet, az érzékenységet – a finomszerkezetek észlelését kifejleszti, és a haszonelvű élet köznapisága fölé emelik az emberi szellemet. E nélkül nem lehet eredményes kutatómunkát végezni, a katonai tapasztalatokat értékelni, a stratégiai gondolkodást kifejleszteni.

A piac szerepe egyetemünk esetében: Általában a szövetséges fejlett országokban a haditechnikai, technológiai valamint a védelmi szektor szakembereinek képzési piaca stabil, mindig van kínálat és kereslet. Honvédelmi Miniszterünk, Vezérkar Főnökünk valamint Miniszteri Biztosunk tiszteletreméltó törekvése, hogy a magyar katonai képzés piacát is stabilizálja, figyelembe véve az új helyzetet és annak követelményeit. A komplett katonai (és a rendőri) képzés piaca zárt. A civil képzés piaca nyitott, amelyek közül rendszeresen mérik a piaci jelenlétet (a gépészmérnök és a közgazdász) esetében. A piac a jelenlegi helyzetben, inkább a természet-, a műszaki-, valamint a technikatudományi szakemberek iránt mutat érdeklődést. A piac jelző funkciója azonban nem orientál megbízhatóan, mert a spontán érdekek, az időszakos keresletek, a külföldi lehetőségek arányában nem lehet elég rugalmasan alakítani a képzési kínálatot, vagy ha ennek alapján szervezünk képzést, az gyengébb értéket képvisel. Tartós, konjunkturális tendenciák még nem látszanak. Gyakran a fejedelmek elvárják az egyetemtől a közoktatás hiányosságainak pótlását. A képzési formák még hiánytermelő is, amit közvetlenül érzékelnek az oktatók, különösen az egyetemi képzésben. A munkaerőpiac mellett az egyetemnek az információs- vagy a tudáspiacon is jelen kell lennie (könyvekkel, szolgáltatásokkal, konferenciákkal, kutatási jelentésekkel, stb.). Az egyetem ismertségét, elismertségét ez biztosítja. A zárt piaci szereplők esetében nem nélkülözhető a bevétel-vizsgálat, amelynek már jó hagyományai vannak egyetemünkön, a Szociológia szakcsoport empirikus vizsgálataira nyomán.

A bevétel orientáltság a jelenlegi gazdasági helyzetben, tartós jellemzője marad a felsőoktatásnak. Egyetemünk esetében is vitatott, kihelyezett (székhelyen kívüli) képzések elősegíthetik az adott önkormányzatok nemzetpolitikai céljait is: megtartani a fiatalokat az adott térségekben, emelni az ellátottságot, biztosítani a vidék szakértelmiségét olyan városokban, és vonzáskörzeteikben, mint Hódmezővásárhely, Nyíregyháza, Ózd. E képzések finanszírozást azonban átláthatóvá kell tenni.

Összegzés: A katona a társadalmi világ természetéhez tartozik. A katonát, mint emberi jelenséget, a közgondolkodás - ugyan napjainkban sem csupán - a háborús mezőben tapasztalja, de nem lehet kizárólag a katonai fogalomrendszerrel vizsgálni, mert a

folyamatokban a személyiség egésze érintett. A hadtudományt tehát önmagában nem lehet csak haditechnikai (fizikai, atomfizikai, kémiai, stb.) aspektusból magalapozni. Ezért a hadtudomány módszertanilag is, a társadalomra és személyiség egészére irányuló a vizsgálati területtel válik, igazolt tudománnyá. A szakmai kompetenciához tartozó társadalomtudományi kutatásokat is a modern hadviselés szükséglete – az ellenségnek és társadalmának, és intézményeinek pontosabb, komplexebb megismerésére való törekvés ösztönözte már a két világháború között az USA-ban. Napjainkban, különösen a missziós feladatokban a katona, csak katonai képességekkel nem lehet eredményes a szolgálati feladataiban.

A magyar tiszt méltán lehet büszke hivatására, mert szakmai teljesítményével, hazafiságával, szellemiségével, magatartásával új szint ad hozzá a NATO együttműködéshez. Az új szint, a képzést tervezők, a felkészítők tapasztalata, konstruktív elgondolása, bátor kezdeményezése biztosíthatja, amely jelentős szabadságfokot élvez.

Az eddigi átalakítások mindig csökkentették a kreatív erőket az oktatásban-kutatásban egyaránt és növelték a kételkedők számát a változtatásokkal kapcsolatban. A jelenlegi folyamatok eredményeként ez a szakasz lezáródhat. A nemzeti közszolgálati egyetem új lehetőségeket jelent a hadtudományi képzés szempontjából is, amelyeknek főbb jellemzőit, különösségeit, a szintek különbségeit foglaltuk össze röviden.

Lábjegyzet:

1. *Wesselényi Miklós: A franciaországi és angliai utinapló egy részlet (az 1821. június 1-i naplórészlet – H. D.)Magyar Klasszikusok / Wesselényi Miklós válogatott munkái / Összeállította és előszóval ellátta: Gál István / A Magyar Népművelők Társasága Kiadása, Budapest, 14. old.*
2. *Werner Heisenberg: Válogatott tanulmányok / Gondolat, 1967.*